

УДК 334.061.1

JEL Classification: O13, Q18

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9\(42\).33-38](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.9(42).33-38)

Т.В. Решитько, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Напрями зближення державної аграрної політики України із Спільною аграрною політикою Європейського Союзу

У статті досліджено прагнення України стати повноправним і активним учасником глобальних економічних процесів. Підтвердженням цього слугує виконання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом та майбутнє членство в ЄС, де питанням співробітництва в аграрному секторі економіки і розвитку сільських територій відведено важливе місце. Визначено, що для України євроінтеграція є фактором забезпечення успішності в економічній, соціальній, екологічній та інших сферах співробітництва та у світовому середовищі.

Наголошено, що для успішної євроінтеграції нашій державі необхідно забезпечити виконання ряду заходів інституціонального характеру, зокрема в питаннях зближення політик та законодавства. Окреслено напрями зближення державної аграрної політики України із Спільною аграрною політикою Європейського Союзу. Обгрунтовано заходи для ефективного розвитку інтеграційних процесів аграрного сектору України до умов Європейського Союзу.

Доведено доцільність підготовки і закріплення оновленої державної аграрної політики України з метою зближення з відповідним правом та регуляторними механізмами Європейського Союзу та удосконалення системи державного управління аграрним сектором економіки України і взаємопов'язаним розвитком сільських територій. Окреслено напрями удосконалення державної аграрної політики з урахуванням євро- інтеграційних процесів.

державна аграрна політика, Спільна аграрна політика Європейського Союзу, зближення політик та законодавства

Постановка проблеми. Україна прагне стати повноправним учасником глобальних економічних процесів. Підтвердженням цього є виконання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом (Угода про асоціацію) [7] та майбутнє членство в ЄС, де питанням співробітництва в аграрному секторі економіки і розвитку сільських територій надається важливе місце. Для України євроінтеграція є фактором забезпечення успішного розвитку в економічній, соціальній, екологічній та інших сферах та у світі. Але для успішної євроінтеграції державі необхідно виконати ряд заходів інституціонального характеру щодо зближення політик та законодавства. Особливо це стосується зближення державної аграрної політики України із Спільною аграрною політикою Європейського Союзу. Важливим для України у євроінтеграції визнано досягнення взаємного розуміння державних політик, закріплених у національних законодавчих актах, дотримання правил, визначених Світовою організацією торгівлі (СОТ), іншими міжнародними союзами та відповідними міждержавними угодами. Врегулювання вказаних та інших проблем потребує удосконалення вітчизняної державної політики в напрямках організації зовнішньоекономічної діяльності, особливо в аграрній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання євроінтеграції України, зв'язані з аграрним сектором економіки, висвітлені в роботах багатьох вчених-економістів.

Так, Я.М. Гадзало та Ю.Я. Лузан [6,9] визначають сучасні проблеми та обгрунтовують пріоритетні заходи для ефективного розвитку інтеграційних процесів стосовно аграрного сектору України з Європейським Союзом. В працях О.М. Бородіної, М. Бетлій [2] досліджуються проблеми аграрного сектору України на шляху

до євроінтеграції. Т.О. Зінчук [1] розкриває виклики та перспективи аграрної політики Європейського Союзу.

Ці та інші автори значну увагу приділяють як теоретичному осмисленню, так і організації практичної реалізації відповідних заходів з питань європейської інтеграції.

Проте, незважаючи на широке висвітлення в наукових публікаціях проблем, пов'язаних із виконанням Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом та майбутнім членством в ЄС, недостатньо дослідженими залишаються питання зближення державної аграрної політики України із Спільною аграрною політикою Європейського Союзу.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження сучасних проблем та обґрунтування пріоритетних напрямів щодо зближення державної аграрної політики України із Спільною аграрною політикою Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Асоціація України з Європейським Союзом та намагання стати повноправним його членом вимагає формування інституціонального середовища відповідно до принципів і критеріїв цього співтовариства.

Стосовно аграрного сектору економіки України таке членство передусім потребує наближення державної аграрної політики до Спільної аграрної політики Європейського Союзу, яка визнана єдиною політикою для всіх країн співтовариства, закріпленою у відповідних регламентах, директивах та інших рішеннях керівних органів союзу [2].

Більшість основних заходів України з цих питань саме і закладені в Угоді про асоціацію, де конкретизовані напрями поступового наближення законодавства України у сфері агропромислової діяльності та розвитку сільських територій.

Нині Європейський Союз являє собою потужний ринок товарів і послуг, який нараховує майже 500 млн. споживачів продовольчих товарів, об'єднує 27 країн. Економіка Європейського Союзу – спільна економіка країн-членів Європейського Союзу є другою за величиною економікою в світі у номінальному вираженні після США, й третьою за паритетом купівельної спроможності після Китаю та США (станом на 2021 рік розмір ВВП ЄС оцінювався у 17177 USD млрд. дол., що становить приблизно четвертину світової економіки) [9].

Спільна аграрна політика країн Європейського Союзу спрямована на здійснення скоординованих заходів у всіх країнах – його членах. Зокрема, це базова підтримка доходів фермерів, що не пов'язана з обсягами виробленої продукції. Критеріями виступають кількість оброблених фермерами гектарів ріллі або утримання поголів'я тварин. Вони подають відповідні заявки, зобов'язуються бути активним фермером, дотримуватись правил використання земель, охорони навколишнього середовища, управління водними ресурсами, збереження біорізномайття тощо.

Пріоритетними напрямами такої політики також є підтримка організації спільних ринків сільськогосподарської і харчової продукції, розвитку сільських територій, фінансування управління та моніторинг спільної аграрної політики. Важливим чинником стабільності виступає і політика бюджетної підтримки розвитку аграрного сектору та сільських територій, яка визначена терміном на сім років [9].

За даними проекту ЄС «Впровадження сільськогосподарської та продовольчої політики в Україні» (Europe AID/137136/ DH/SER/UA), у середньому прями виплати фінансової підтримки фермерів за рахунок спільного бюджету Європейського Союзу становили в рік протягом періоду 2014- 2020 рр. 267 євро на 1 га. Крім того, за рахунок власних бюджетів країн-членів ЄС на конкретні національні програми виділялися додаткові кошти з урахуванням специфічних умов ведення сільського господарства. Додатково на підтримку розвитку сільських територій на цей період із спільного

бюджету співтовариства було виділено майже 100 млрд. євро, а безпосередньо з бюджетів країн на такі цілі також спрямовано 61 млрд. євро. Діяло 118 різних програм підтримки розвитку сільських територій, що забезпечувало взаємопов'язаний розвиток агропромислового виробництва та сільських територій [8, 4].

Держави - члени Європейського Союзу дотримуються визначених спільних правил. В ЄС діє ефективна комплексна система державного управління важливим напрямом суспільно-економічної діяльності на макро- і мікрорівнях, що дає позитивний ефект [5].

На жаль, в Україні за період незалежності не вдалося побудувати ефективну систему державного управління аграрним сектором економіки і розвитком сільських територій. Нині ситуація у сфері державного управління ще більше ускладнилася унаслідок незавершеного розподілу функцій і повноважень у зв'язку з процесами децентралізації влади, недосконалими механізмами державного і місцевого бюджетування, необґрунтованої ліквідації та непростим відновленням діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України, повномасштабною війною тощо [10].

Нині обмежені можливості Державного бюджету України не дають змогу національним виробникам аграрної продукції отримувати таку відчутну державну підтримку, як у Європейському Союзі. Через це значно знижуються їх конкурентні передумови участі в глобальному економічному середовищі. Тому сьогодні головними джерелами поповнення фінансових ресурсів повинні бути: активізація банківського кредитування за рахунок створення сприятливого середовища для збільшення обсягів внутрішньодержавного інвестування та розширення власних можливостей аграрних виробників за рахунок підвищення рівня прибутковості від господарської діяльності [3].

Останнім часом Спільна аграрна політика Європейського Союзу зорієнтована на формування «особливої моделі» сільського розвитку, де виробник сільськогосподарської продукції перебуває у центрі не тільки організації господарювання, а й максимального сприяння вирішенню соціально-культурних питань на відповідних територіях, охорони навколишнього середовища, безпеки харчових продуктів, забезпечення здоров'я тварин і рослин тощо. Це нагадує колишні радянські часи, адже такі функції були покладені на тодішні колгоспи і радгоспи [10].

Вітчизняні сільські території сьогодні характеризуються значною розбалансованістю. Це чітко простежується втратою облаштованості українських сіл, високим рівнем безробіття серед сільського населення, обмеженими можливостями задоволення потреб в отриманні знань, послуг у сферах медицини, культури, спорту, торгівлі, транспортного сполучення, банківського обслуговування, організації поширення інформації через ІТ-технології тощо. Все це вимагає удосконалення законодавчого забезпечення та певної структурної перебудови системи державного управління з використанням успішного європейського досвіду [8].

Важливим питанням активізації вітчизняних зовнішньоторговельних відносин є досягнення оптимального рівня впорядкованості та відповідна уніфікація до європейських аналогів правил, формулювань, характеристик і методів контролю щодо оцінок і технічного регулювання якості сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Її остаточне вирішення дозволить розширити таке співробітництво, уникнути багатьох непорозумінь і конфліктів у міжнародних торговельних відносинах. Сьогодні як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках харчова безпека та якість продовольчих товарів виступає одним із базових чинників їх конкурентоспроможності, успішності експортно-імпортних операцій. Адже на

спільному ринку Європейського Союзу українська сільськогосподарська продукція і продовольчі товари реалізуються лише за умови виконання визначених вимог до їх безпечності відповідно до встановлених технічних регламентів [9].

У більшості розвинених країн світу встановлені суворі вимоги до забезпечення якості харчової сировини та готових продовольчих товарів. Така ситуація потребує прискорення адаптації національних законодавчих і нормативних регулятивних актів до міжнародних стандартів. Це стосується, насамперед, гармонізації національних стандартів до вимог FN Європейського Союзу, CODEX STAN Комісії CODEX Alimentarius, ISO міжнародної організації зі стандартизації, IDE міжнародної молочної федерації тощо [3].

За даними вчених Інституту продовольчих ресурсів НААН, на початок 2021 р. ступінь гармонізації стандартів у харчовій промисловості з питань загальних методів перевірки та аналізу харчових продуктів забезпечено на рівні 46,4 %. Проте з таких основних продуктів, як гармонізація стандартів на м'ясо і м'ясопродукти – це 14,4%, напої – 13,9, цукор і цукристі продукти – 14,7, овочеві та фруктові продукти – 35,3, перероблених зернових і бобових культур – 26,9, олії та жири – 50,5, молоко і молочні продукти – 50,7%. Загалом ступінь гармонізації стандартів харчових продуктів сягнув рівня 38,3%. Ступінь гармонізації технологій виробництва і «Словника термінів» забезпечено на рівні 15,7%, харчової мікробіології – 67,3% [3, 9].

Важливою умовою виходу українських підприємств і організацій на європейський ринок є забезпечення відповідності рівня якості вітчизняних товарів євростандартам. Перевірка українських підприємств – обов'язкова умова для отримання права на постачання продукції до країн Європейського Союзу. При цьому інспектують не тільки виробників продукції, але і постачальників сировини, рівень ветеринарного контролю, відповідність місцевого законодавства європейським нормам тощо. Дослідження свідчать, якщо припустити, що українські підприємства освоюють виробництво продукції, яка користується попитом в ЄС, за ціною вона буде конкурентоспроможна.

Не зважаючи на проведену велику роботу щодо гармонізації стандартів, цього виявилось недостатньо для значного розширення експорту вітчизняної аграрної продукції на європейському та інших світових ринках. Про це свідчать повільні темпи зростання експорту аграрної продукції останніми роками та переважання у структурі сировинних видів продукції, насамперед зерна, олійних культур та соняшникової олії. А питома вага готових харчових продуктів із високою доданою вартістю у структурі українського експорту за 2019р. становила лише 14,5%, що навіть менше порівняно з 2015 р. на 2,4%. І навпаки, у структурі імпорту питома вага готових харчових продуктів досягає останніми роками рівня 50 % обсягів, що вказує на непаритетні торговельні обміни агропродовольчими товарами [9].

Значну кількість змін, передбачених Угодою про асоціацію, необхідно здійснити Україною у галузі рибальства. Насамперед, щодо удосконалення управління водними живими ресурсами, організації інспектування та контролю за незаконною рибальською діяльністю, уніфікації системи моніторингу суден, реєстру риболовного флоту, заходів з удосконалення функціонування ринків рибної продукції, організації системи надання інформації споживачам, здійсненні заходів до сталого розвитку прибережних громад тощо.

Потребує пошуку нових механізмів з організації співробітництва в сфері аграрної науки і технологій, удосконалення поширення знань через розширення проведення узгоджених сторонами навчальних та організаційних заходів [8]. Активізація такого співробітництва в рамках виконання Угоди про асоціацію, без

сумніву, сприятиме повнішому інноваційному забезпеченню у важливих напрямках суспільно-економічного розвитку України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виходячи із вищевикладеного, можна стверджувати, що Україні необхідно виконати ще великий обсяг роботи щодо наближення державної аграрної політики до умов Європейського Союзу.

Зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняною сільськогосподарською продукцією та продуктами харчування на європейському і на внутрішньому ринках відбулося за рахунок здійснення заходів щодо підвищення технологічності агропромислового виробництва та створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом. Крім того, відбулися певні позитивні зрушення в питаннях залучення європейських інвестицій та в інших сферах співробітництва. Поглиблюється взаєморозуміння аграрних політик, об'єктивних оцінок сучасних та потенційних можливостей вітчизняного аграрного сектору.

Досліджуючи стан виконання Угоди про асоціацію, першочерговими завданнями вітчизняних державних інституцій, учасників аграрного ринку та громадянського суспільства для забезпечення успішності розвитку євроінтеграційних процесів в аграрній сфері визнано інституційне упорядкування системи державного й регіонального управління аграрним сектором економіки і розвитком сільських територій з використанням кращого досвіду країн Європейського Союзу, прийняття закону України про оновлену державну аграрну політику з її наближенням до Спільної аграрної політики Європейського Союзу, покращення підтримки аграрного сектору економіки і розвитку сільських територій, збільшення бюджетної підтримки аграрних товаровиробників для прискорення гармонізації до європейських стандартів якості аграрної продукції та удосконалення системи оподаткування для зменшення податкового навантаження на аграрних виробників.

Питання зближення державної аграрної політики України із Спільною аграрною політикою Європейського Союзу є надзвичайно важливим і актуальним, що потребує подальших наукових досліджень в цьому напрямку.

Список літератури

1. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи : монографія / за ред. проф. Т. О. Зінчук. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 494 с.
2. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія / авт. кол.: М. Бетлій та ін.; за ред. О. М. Бородіної. Ужгород: ІВА, 2006. 496 с.
3. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2021. № 8 . С. 6.
4. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України. *Економіка АПК*. 2020. № 11 . С. 6
5. Кваша С. М., Файчук О. М., Файчук О. В. Європейська економічна інтеграція: навч. посіб. Київ : НУБіП, 2019. 282 с.
6. Миценко І.М. Решитько Т.В. Реформування земельних відносин в Україні: досвід зарубіжних країн. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 3(37) . С. 25-34.
7. Офіційний сайт Сертифікаційної компанії «Органік стандарт». URL: www.organicstandard.com.ua/ua (дата звернення: 24.03.2023).
8. Пугачов М. І. Аграрний сектор економіки в умовах інституційних змін. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 12-18.
9. Решитько Т.В. Проблеми інвестування та кредитування аграрних підприємств України на рівні макроекономіки: зарубіжний досвід. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2021. Вип. 6(39). С. 37- 46.
10. Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/984011> (дата звернення: 28.03.2023).

References

1. Zinchuk, T.O. (Ed.). (2019). *Ahrarna polityka Yevropeyskoho Soyuzu: vyklyky ta perspektyvy [Agrarian policy of the European Union: challenges and prospects]*. Kyiv: «Tsentr uchbovoi literatury».
2. Betlii, M. et al. (2006). *Ahrarnyy sektor Ukrayiny na shlyakhu do yevrointehratsiyi [The agricultural sector of Ukraine is on the way to European integration]*. O.M. Borodina (Ed.). Borodinoi. Uzhhorod: IVA.
3. Hadzalo, Ya.M., & Luzan, Yu.Ia. (2021). Rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Development of the agricultural sector of Ukraine's economy under European integration]. *Ekonomika APK – Ekonomika APK*, 8, 6. [in Ukrainian].
4. Hadzalo, Ya.M., & Luzan, Yu.Ia. (2020). Udoskonalennia derzhavnoho upravlinnia rozvytkom ahrarnoho sektoru ekonomiky ta silskykh terytorii Ukrainy [Improvement of state management for development of the agricultural sector of the economy and rural territories of Ukraine]. *Ekonomika APK – Ekonomika APK*, 11, 6 [in Ukrainian].
5. Kvasha, S.M., Faichuk, O.M., & Faichuk, O.V. (2019). *Yevropeiska ekonomichna intehratsiia [Integratio oeconomica Europae]*. Kyiv: NUBiP [in Ukrainian].
6. Mytsenko, I.M., & Reshytko, T.V. (2020). Reformuvannia zemelnykh vidnosyn v Ukraini: dosvid zarubizhnykh krain [Relationes terrae reformatae in Ucraina: experientia nationum exterarum]. *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky – Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences, Issue 3(37)*, 25-34 [in Ukrainian].
7. Ofitsiynyi sait Sertyfikatsiinoi kompanii «Orhanik standart» [Official site Certification Company "Vexillum Organic"]. *organicstandard.com.ua*. Retrieved from www.organicstandard.com.ua/ua [in Ukrainian].
8. Puhachov, M.I. (2017). Ahrarnyy sektor ekonomiky v umovakh instytutsiinykh zmin [Agrarian sector of economy of Ukraine in terms of institutional changes]. *Ekonomika APK – Ekonomika APK*, 5, 12-18 [in Ukrainian].
9. Reshytko, T.V. (2021). Problemy investuvannia ta kredytuvannia ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy na rivni makroekonomiky: zarubizhnyi dosvid [Problemata de collocatione et acceptione de inceptis agriculturae Ucrainae in gradu macroeconomico: experientia externa]. *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky – Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences, Issue 6(39)*, 37-46 [in Ukrainian].
10. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu i Yevropeiskym Soiuzom [Societas foederis inter Ucrainam et Unionem Europaeam]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/984011> [in Ukrainian].

Tetiana Reshytko, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Convergence Directions of the State Agrarian Policy of Ukraine with the Common Agrarian Policy of the European Union

The article examines that Ukraine aspires to become a full-fledged and active participant in global economic processes. This is confirmed by the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union and the future membership in the EU, where cooperation in the agricultural sector of the economy and the development of rural areas is given an important place. It was determined that for Ukraine European integration is a factor of ensuring success in economic, social, environmental and other spheres of cooperation and in the world environment.

It has been proven that for successful European integration, our state needs to ensure the implementation of a number of institutional measures, in particular in matters of policies and legislation convergence. The convergence directions of the state agrarian policy of Ukraine with the Common Agrarian Policy of the European Union are outlined. Measures for the effective development of the Ukrainian agricultural sector integration to the conditions of the European Union are substantiated.

There has been proven the expediency of preparing and consolidating the updated state agrarian policy of Ukraine with the aim of converging with the relevant law and regulatory mechanisms of the European Union, as well as improving the state management system of the agrarian sector of the economy and the interconnected development of rural areas. The directions for improving the state agrarian policy, taking into account European integration processes, are outlined.

state agrarian policy, Common agrarian policy of the European Union, convergence of policies and legislation

Одержано (Received) 09.04.2023

Прорецензовано (Reviewed) 04.05.2023

Прийнято до друку (Approved) 29.05.2023